

Unohdettu luku: Palestiinalaisten pidätys ja pakkotyö Israelin leireillä vuoden 1948 sodan aikana

Vuoden 1948 arabien ja Israelin välinen sota, jota palestiinalaiset kutsuvat Nakbaksi eli "katastrofiksi", oli käännteentekevä hetki Lähi-idän historiassa. Se johti yli 700 000 palestiinalaisen pakolaisuuteen ja Israelin valtion perustamiseen. Kylien häätöjen ja sotatoimien kaaoksen keskellä esiin nousee vähemmän tunnettu ilmiö: tuhansien palestiinalaisten siviilien internoiminen Israelin hallinnoimiin vankileireihin. Tässä artikkelissa tarkastellaan kansainvälisen punaisen ristin (ICRC) salatuksi luokiteltujen raporttien ja historiantutkimuksen pohjalta, keitä pidätettiin, millaisissa ankarissa oloissa he elivät, millaista pakkotyötä heille määrättiin ja miten nämä käytännöt rikkoivat voimassa ollutta kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Vaikka Israelin viralliset kertomukset usein esittävät leirit välttämättöminä sotatoimina mahdollisten taistelijoiden pidättämiseksi, palestiinalaisten kertomukset korostavat järjestelmällisiä väärinkäytöksiä ja riistoa – ja siten konfliktin inhimillistä hintaa.

Ketä internoitiin: Siviilit tulilinjalla

Leireillä oli pääasiassa palestiinalaisia siviilejä, ei taistelijoita. Heidät otettiin kiinni Israelin sotilaskampanjoissa, joiden tarkoituksena oli turvata alueita ja luoda juutalainen väestöenemmistö. Arvioiden mukaan vuosina 1948–1955 ainakin 22 paikassa – viidessä virallisessa sotavanki-/työleirissä ja jopa 17 epävirallisessa – pidätettiin 5 000–9 000 henkilöä. Virallisia leirejä olivat mm. Atlit Haifan lähellä, Ijlil Jaffan koilliseen, Sarafand autioitetun Sarafand al-Amarin kylän läheisyydessä, Tel Litwinsky Tel Avivin lähellä ja Umm Khalid Netanyan lähellä. Niiden kapasiteetti vaihteli muutamasta sadasta lähes 3 000 vankiin. Epäviralliset leirit olivat improvisoituja poliisiasemille, kouluihin tai kylien taloihin, usein YK:n jakosuunnitelmassa arabivaltiolle osoitetuilla alueilla.

Demografisesti vangit olivat enimmäkseen 15–55-vuotiaita työkykyisiä miehiä, jotka leimattiin "taisteluiässä" oleviksi ja kohdeltiin potentiaalisina uhkina, vaikka olivat siviilejä. Verkko oli kuitenkin laajempi: mukana oli yli 55-vuotiaita vanhuksia (vähintään 90 dokumentoitua), 10–12-vuotiaita poikia (77 alle 15-vuotiaista), sairaita (mm. tuberkuloosipotilaita) ja satunnaisesti naisia ja lapsia. Virallisilla leireillä 82–85 % vangeista oli palestiinalaisia siviilejä – moninkertainen määrä verrattuna varsinaisiin arabiarmeijoiden sotilaisiin tai aitoihin sotavankeihin.

Kiinniottoja tapahtui erityisesti joukkokarkotusten yhteydessä. Esimerkiksi heinäkuun 1948 operaatio Dani -operaatiossa Lodista (Lyddasta) ja Ramlista häätettiin 60 000–70 000 palestiinalaista, joista jopa neljännes aikuisista miehistä internoitiin. Samanlaisia

puhdistuksia tehtiin Galilean kylissä (al-Bi'na, Deir al-Asad, Tantura) lokakuun 1948 operaatio Hiramissa.

Kiinniottotavat olivat järjestelmällisiä ja raakoja: miehet erotettiin perheistään valmiiksi laadittujen epäiltyjen listojen perusteella, heidät pakotettiin marssimaan ilman vettä äärimmäisessä kuumuudessa tai kuljetettiin kuorma-autoilla tiukassa vartioinnissa. Monia syytettiin "sabotööreiksi" ilman todisteita tai oikeudenkäyntiä. Selviytyjien kertomukset – kuten galilealaisen Moussa – kuvaavat aseella uhkaamista ja nuorten miesten ampumista kiinnioton yhteydessä. Koulutetut tai poliittisesti aktiiviset henkilöt (esim. 1936–39 arabikapinan osallistujat) joutuivat erityisen tarkkailun alle.

Ankarat olot: Leirien todellisuus

Leireillä vallitsi puute ja väkivalta, kaukana humanitaarisista normeista. Asuinitilat olivat uudelleenkäytettyjä brittiläisen mandaatin rakennuksia, piikkilanka-aidoilla ja vartiotorneilla ympäröityjä telttoja tai puoliksi tuhoutuja palestiinalaiskyläien rakennuksia. Ahtaus oli sietämätöntä: 20–30 miestä kosteassa, vuotavassa teltassa tai huoneessa. Talvella vesi valui lehtien, pahvin tai puunpalojen varaan kyhättyjen makuualustojen alle. Sanitaatio oli surkeaa: avoimet käymälät, riittämättömät peseytymismahdollisuudet ja huono hygienia levittivät tauteja kuten tuberkuloosia.

Ruoka-annokset olivat minimaalisen pieniä – työssäkäyville 400–700 g leipää päivässä, täydennettynä pilaantuneilla hedelmillä, huonolaatuisella lihalla ja harvoilla vihanneksilla – mikä johti aliravitsemukseen. Vettä oli ankarasti rajoitettu. Lääkintähuolto oli lähes olematonta; sairaat jäivät hoidotta, ja haavoittuvimmat (vanhukset, lapset) kärsivät eniten. Kuolemantapauksia tuli altistumisen ja hoitamattomien vammojen vuoksi.

Väkivalta oli järjestelmällistä: pahoinpitelyjä, summittaisia ampumisia "pakoyrityksen" varjolla ja nöyryytyksiä, kuten alastomia ruumiintarkastuksia kibbutsilaitosten katseltavaksi. ICRC:n edustaja Emile Moeri kirjoitti tammikuussa 1949:

„On tuskallista nähdä näitä köyhiä ihmisiä, erityisesti vanhuksia, jotka on reväisty kylistä ja pantu ilman syytä leirille, pakotettu viettämään talvi märkien telttojen alla kaukana perheistään; ne jotka eivät kestäneet näitä oloja, kuolivat.“

Vartijoina toimivat entiset brittiupseerit ja entiset Irgun-jäsenet ylläpitivät pelon ilmapiiriä. Päivärutiiniin kuului tarkastuksia, pakkotyötä ja uhkailua. ICRC vieraili leireillä ja dokumentoi rikkomuksia, mutta sen vaikutusvalta rajoittui "moraaliseen suostutteluun", sillä Israel jätti usein vaatimukset huomiotta.

Riisto työn kautta: Sodanaikaiset tarpeet

Pakkotyö oli leirien olemassaolon ydintä. Vankeja käytettiin hyväksi korvaamaan juutalaisten mobilisoinnin aiheuttamaa työvoimapulaa ja rakentamaan Israelin infrastruktuuria. Työt olivat raskaita ja vaarallisia, tehtyjä aseellisessa valvonnassa:

- taistelukenttien raivaus (ruumiit, romu, räjähtämättömät ammukset)
- juoksuhautojen kaivuu ja linnoitusten rakentaminen

- teiden rakentaminen (esim. Eilatiin Negevissä)
- louhinta, vihannesten viljely, sotilaiden tilojen ja käymälöiden siivous
- ryöstetyn omaisuuden kuljetus tuhottujen palestiinalaisten kotien raunioista

Kieltäytyminen johti pahoinpitelyyn tai teloitukseen. Selviytyjä Tewfic Ahmed Jum'a Ghanim kertoi:

„Joka kieltäytyi työstä, ammuttiin. Sanottiin, että hän yritti paeta.“

ICRC:n Jacques de Reynier kutsui tilannetta heinäkuussa 1948 „orjuudeksi“. Siviilejä (16–55 v.) pidettiin lukkojen takana sotilaallisiin töihin, mikä rikkoi selvästi kieltoja. Työpäivät olivat pitkiä ääriolosuhteissa, ruoka-annokset pieniä „kannustimena“.

Israelilainen historioitsija Benny Morris mainitsee pidätykset lyhyesti teoksessaan *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited* todeten, että Lodista ja Ramlistä otettuja pidettiin seulontaa varten ja käytettiin maatalous-, kotitalous- ja sotilaallisessa tukityössä kunnes heidät vapautettiin tai karkotettiin. Morris esittää toimet kaoottisina turvallisuustoimenpiteinä, vähätellen järjestelmällistä riistoa verrattuna palestiinalaismielisiin lähteisiin.

Kansainvälisen oikeuden rikkomukset: Selvä loukkaus

Käytännöt rikkoivat sekä nousevaa että vakiintunutta kansainvälistä humanitaarista oikeutta, erityisesti vuoden 1929 Geneven sotavankisopimusta ja vuoden 1907 Haagin määräyksiä, jotka vaikuttivat vuoden 1948 normeihin. Satunnaiset sieppaukset ja määräämätön pidätys ilman syytteitä rikkoivat suojaa pakkosiirroilta (myöhemmin Geneven IV sopimuksen 49 artikla) ja velvoitetta inhimilliseen kohteluun ilman syrjintää.

Pakkotyö – erityisesti sotilaalliset tehtävät kuten juoksuhautojen kaivuu tai räjähteiden raivaus – rikkoi vuoden 1929 sopimuksen 31 artiklaa, joka kielsi vihollisen sotatoimia palvelevan tai henkeä vaarantavan työn. Leirien ruoka-, hygieni- ja lääkintäolot rikkoivat vaatimuksia riittävästä ravinnosta (art. 11) ja kuukausittaisista lääkärintarkastuksista (art. 15).

ICRC protestoi toistuvasti, mutta Israelin lännen tukema tottelemattomuus teki väliintuloista tehottomia. Nykyisin tällaiset teot – erityisesti siviilien käyttäminen vaarallisessa työssä – täyttäsivät Rooman perussäännön mukaiset sotarikokset.

Perintö ja pohdinta

Palestiinalaisten siviilien internoiminen vuosina 1948–1955 on edelleen alituttu osa Nakbaa, joka on jäänyt joukkopakolaisten varjoon. Noin 78 % (noin 6 700) vangeista karkotettiin aseleposopimuksissa „panttiivankeina“ eikä heillä ollut paluuoikeutta; loput vapautettiin vähitellen. Jakso aiheutti paitsi välitöntä kärsimystä myös sukupolvien välistä traumaa ja pakolaiskriisiä.

Nykyään, kun historiallisesta vastuusta käydään keskustelua, salattujen arkistojen avaaminen auttaa ymmärtämään konfliktin juuria laajemmin. Kohdatessaan nämä

rikkomukset yhteiskunnat voivat pyrkiä sovintoon, joka perustuu oikeudenmukaisuuteen ja kansainvälisiin normeihin.

Lähteet

1. Abu Sitta, Salman & Rempel, Terry. "The ICRC and the Detention of Palestinian Civilians in Israel's 1948 POW/Labor Camps." *Journal of Palestine Studies* 43, no. 4 (2014): 11–38.
2. Morris, Benny. *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*. Cambridge University Press, 2004.
3. ICRC:n salatut arkistot vuoden 1948 konfliktista (viitattu Abu Sittan analyysin kautta).
4. Zochrot. "Remembering the Prisoners of War Camps" (2024).
5. Geneven sotavankisopimus (1929).
6. Geneven III sotavankisopimus (1949).
7. ICRC: "From our archives: protecting prisoners and detainees".
8. Al-Awda: "On Israel's little-known concentration and labor camps in 1948–1955" (19.10.2014).